

СТАНОВИЩЕ

по **конкурс за доцент** по професионално направление 2.2. История и археология (Средновековна обща история – Западният модел на управление на Егея: франки и венецианци, XIII–XV век), обявен в ДВ, бр. 65 / 28. 07. 2023.

Изготвил становището член на НЖ: доц. д-р Пенка Стилиянова Данова, Институт за исторически изследвания при Българска академия на науките

За участие в конкурса за доцент документи е подал един кандидат – д-р Никола Романов Дюлгеров, гл. ас. при катедра „Стара история, тракология и средновековна история“ на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Те включват три монографии: хабилитационния труд „Западният модел на управление в Егея – франки и венецианци (XIII–XV век)“, публикуваната монография, несвързана тематично с хабилитационния труд „Войните на Карл Велики“, книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на тема „Анжуйските владения на Балканите (XIII–XIV в.)“, глава от колективна монография, студии и статии в тематични сборници, отразени редом с други дейности и изискуема от кандидата информация в Справката за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАЗБ.

Ще се спра по-обстойно на хабилитационния труд, отпечатан от Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ (unipress.bg ISBN 978-954-07-5803-9). В самото начало на *Въведението* се отбелязва, че „Настоящата монография има за цел да разгледа някои аспекти от развитието на франкските владения и венецианските колонии в Егея в периода XIII–XV в. и да очертае рамките, в които се развили отношенията между завоевателите и ромейското население“ (с. 7), т.е. да се проследят политическите последици от Четвъртия кръстоносен поход в указания регион, новите модели на управление след падането на Византия, както и социално-икономическата основа на споменатите държавни формирания. Пак там е направен критичен преглед на основните исторически извори за разглежданите събития, за франкските владения и венецианските колонии в този хронологически отрязък (9–14). С пестеливи щрихи авторът е изтъкнал значението им за разработваната от него проблематика като е направил и някои критични бележки относно степента на достоверност и качествата на документалния материал.

Сходен е и подходът му към секундарната литература, твърде обемиста, за да бъде обхваната изчерпателно, без да натежи прекомерно спрямо обема на изследователската

Сходен е и подходът му към секундарната литература, твърде обемиста, за да бъде обхваната изчерпателно, без да натежи прекомерно спрямо обема на изследователската част. В тази връзка бих отправила една препоръка към автора в случай, че той реши да издаде на чужд език изследването – да разшири прегледа на българските изследвания, които рядко се познават и използват извън страната.

Монографията съдържа четири глави. Първата от тях – *Създаване и политическо развитие на Латинската империя* – е посветена на условията и събитията, довели до формиране на нови държавни образувания на територията на южната част на Балканския полуостров, част от Мала Азия и в басейна на Източното Средиземноморие. Параграфите ѝ са посветени на „Византия в края на XII и началото на XIII век“; „Създаване на Латинската империя“; на политическите събития, свързани със взаимоотношенията на Латинската империя с нейните съседи (1205–1261) и образуването на Морейското княжество (Княжество Морей, наричано още Ахейско княжество). Те формират историческата основа, върху които се разгръща централната част от изложението.

Предмет на изследване във втора глава е *устройството и управлението на Латинската империя (императорския домен)*. В пространния първи параграф е разгледано *Управлението в Латинска Романия*. То включва на първо място византийските традиции в избора, ритуала и титулатурата на латинския император; проблемите в наследяването на властта, анализирани успоредно и съпоставително с особеностите на новата централна власт, произтичащи от договореностите с венецианците и от феодалните традиции на франкските владетели, както и от инструментите, с които латинските императори си служат, за да наложат влиянието си на територията на цялата империя (разполагането на гарнизони, пряко подчинени на Константинопол, в стратегически региони; назначаването на васали за служители със специални задачи във феодалните княжества; обвързване на феодалните владетели извън домена с васална клетва и други). Никола Дюлгеров обстойно мотивира защо латинските императори не разполагали с такова влияние върху Църквата, на каквото се радвали византийските василевси (още тук се отбелязва ролята на римския първосвещеник; ограниченията по отношение на църковните имоти; поведението на войската; политическата конюнктура и най-сетне личността на самия владетел).

Разгледани са въпросите за приходите и разходите в домена, а в съпоставителен план е изтъкнато влиянието на византийската данъчна система. Относно разходите се стига до обобщението, че за периода на управлението на латинските императори в Константинопол поради честите военни кампании те превишават размера на приходите, поради което се разчита на постъпления от други страни от Запада.

В същия параграф са разгледани службите и администрацията при централната власт. Значимо място е отделено на ролята на регента (баюл) като и в този случай се налага изводът, че резултатът от неговото управление до голяма степен зависи от личността (напр. Анри дьо Ено). Службите с ясно дефинирани функции в много по-голяма степен са детерминирани от традициите във Франция отколкото от наследството от Византия. Службите на сенешала, конетабъла, маршала, канцлера и др. са сходни с тези на френския кралски двор, т.е. латинската администрация при централната власт е изградена по западен образец, докато службите, следващи византийската именна традиция по-скоро имат характер на почетни титли (деспот, севастократор). По-определени роли имат протовестиарият и мегадукса благодарение на сведенията от извори.

Разгледани са свикваните от латинските императори парламенти, които били събрания с широко представителство, призвани да решават конкретни вътрешни конфликти. В обобщен вид е разгледано взаимодействието на императорите с венецианските власти, правомощията и автономията на венецианския подеста и на неговия съвет.

Във *Феодализация в императорския домен* е представена типичната за западната традиция подялба на земята на фиефове и раздаването им сред благородниците съобразно приближеността им до императорското семейство и военните им заслуги. Авторът се е спрел на положението на военно-монашеските ордени, придобили поземлени владения; на положението на селското и градското население, за които изворите дават относително оскъдни сведения.

Третият параграф е посветен на установяването и функционирането на католическата *Църква* в Егея и на отношенията ѝ с Православната църква и население. *Войската и военната организация* са анализирани в следващия параграф. Тя се формира от основните феодални контингенти на кръстоносците от Четвъртия кръстоносен поход. Изтъкнати са особеностите и разликите спрямо западния модел – времево увеличение на военната служба поради походи, бунтове, постоянни външни заплахи; гарнизонна служба и готовност за извънредно участие във военни кампании. Разгледано е особеното положение на венецианците към военната служба при императора, ролята на военно-монашеските ордени, на гръцките контингенти (грифони), както и участието на негръцкото население във войската на латинците (арменци, туркопули, кумани, варяжкия корпус).

Последният пети параграф от тази глава *Отношения между латинци и местни жители в императорския домен* е красноречив сам по себе си. Отношенията между византийци и латинци се характеризират с традиционната наслоена от векове, но и свързана с

грабежите, съпътстващи кръстоносните дела враждебност, взаимно недоверие и омраза. Не липсват случаи на взаимодействие с новите владетели на покорените земи на Източната римска империя.

Структура сходна с тази на главата, посветена на Латинската империя, имат следващите две глави, в които се проследява устройството и управлението на Морейското княжество и на Венецианска Романия, феодализацията в тези владения, църквата и военната им организация, както и отношенията между франки (респективно – венецинци) и местното население.

В Заключението са изтъкнати приносите на изследването, отбелязани и в Справката в приложената документация по конкурса. Монографията съдържа още списък на използваните извори и литература, резюме на английски език и приложение (седем карти, които онагледяват териториалния обхват и административно деление на държавните образувания, предмет на изследването).

Монографията и научните публикации по конкурса не съдържат плагиатство.

В заключение ще изтъкна, че:

Приносите на хабилитационния труд, стегнатият и четивен език на автора, забележителният по брой, богатство и разнообразие на теми списък на лекционните университетски курсове, изготвените учебници и учебни помагала, както и научните проекти с участие на гл. ас. д-р **Никола Романов Дюлгеров** ми дават пълното основание да **гласувам ЗА** неговата кандидатура в настоящия конкурс за **заемане на академичната длъжност доцент**.

София, 26 ноември 2023 г.

Подпис: